

УДК 165.749 (575.2) (043.3)

Доюран Мээрим,
улук илимий кызматкер,
КР УИАнын академик А.Алтымышбаев атындагы
Философия институту
Бекбоев Аскарбек Абдыкадырович
философия илимдеринин доктору, профессор

7 САНЫНЫН ОНТОЛОГИЯСЫ

Доюран Мээрим,
старший научный сотрудник,
Институт философии им. академика Алтымышбаева НАН КР
Бекбоев Аскарбек Абдыкадырович
доктор философских наук, профессор

ОНТОЛОГИЯ ЧИСЛА 7

Doiuran Meerim
Institute of Philosophy named after academician A. Altmyshbaev
Senior Researcher
Bekboev Askarbek Abdykadyrovich
Doctor of Philosophy, professor

THE ONTOLOGY OF THE NUMBER 7

Аннотация. В истории человечества есть что – то, что остается неизменным, независимо от культуры, эпохи или языка – это числа. Они сопровождают нас с самых первых моментов реальности, переплетаясь в структуре времени, норм и смысла. Но среди бесконечных чисел число 7 всегда находится в центре внимания с мифами, символами, легендами. В данной статье анализируется число 7 в онтологическом аспекте, рассказывается о том, как оно рассматривается в мифах, устных произведениях, легендах кыргызского народа.

Ключевые слова: число 7, онтология, завершенность, легенда, сакральность, символ.

Аннотация. Адамзат тарыхында маданиятка, доорго же тилге карабастан, өзгөрүүсүз бойдон калган нерсе бар – бул сандар. Алар бизди реалдуулуктун алгачкы көз ирмемдеринен тартып, мезгилдин, ченемдердин жана маанинин түзүмүндө жуурулушуп коштоп келет. Бирок чексиз сандардын арасында бул 7 саны дайыма мифтер, символдор, уламыштар менен коштолуп, көңүл чордонунда турат. Бул макалада 7 саны онтологиялык өңүттө анализге алынып, ал мифтерде, кыргыз элинин оозеки чыгармаларында, уламыштарында кандай каралгандыгы баяндалат.

Негизги сөздөр: 7 саны, онтология, бүтүндүк, уламыш, ыйыктык.

Annotation. There is something in the history of mankind that remains unchanged, regardless of culture, epoch or language –these are numbers. They accompany us from the very first moments of reality, intertwining in the structure of time, norms and meaning. But among the infinite numbers, this number 7 is always in the spotlight with myths, symbols, legends. This article analyzes the number 7 in its ontological aspect, describes how it is viewed in myths, oral works, and legends of the Kyrgyz people.

Key words: number 7, ontology, completeness, legend, sacredness, symbol.

1. “7 санынын онтологиясы” макаласына пролог

Жети саны тек гана бар эмес – ал кайтып туруучулук. Ал ыйык тексттерде, ааламдын курулушунда, аптанын түзүмүндө, музыкалык ыргактын сырында жана жан дүйнөнүн термелүүсүндө пайда болот. Биз аны курулай математикалык факт катары эмес, маңыздуу каныккан нерсе катары жолуктурабыз; болмуш бир сан аркылуу сүйлөөнү чечкендей 7 санын тандайт.

Бирок, бул байкоо тереңирээк философиялык суроого түртөт: абстрактуу, материалдык эмес, математикалык жактан аныкталган сан – онтологиялык статуска ээ боло алабы? Башкача айтканда, ал адамдын акылына жана маданий интерпретацияларга карабастан, өз алдынча нерсе катары бар боло алабы? Же анын “реалдуулугу” – тек гана ойдун натыйжасы, дүйнөнү сүрөттөө жана түшүнүү үчүн түзүлгөн символикалык куралбы?

Математика гана эмес, манадиятта, динде, илимде, символикада да артыкча орунду ээлеген 7 саны бөтөнчө кызыгууну туудурат.

-Ыйык китепте Кудай дүйнөнү алты күндө жаратып, жетинчи күндү ыйыктап, анда дем алган.

-Ислам космологиясында Жети асман түшүнүгү бар.

-Антикалык ойчулдар менен мистиктерде – рухтун өсүшүнө карата жети планета, жети сфера, жети кадам түшүнүктөрү каралат.

-Психологияда – “сыйкырдуу сан 7” когнитивдик кубаттуулуктун чеги катары берилет.

-Искусстводо – жети нота, асан-үсөндүн жети түсү, жети искусство бар.

Бул сан жөн гана эсептөө элементи эмес, ал бүтүндүн модели, универсалдуу матрица, түзүлүштүн өтмө формасы болуп калгандай туюлат.

Мунун баары бизди чыныгы ой жүгүртүүнүн максатына алып келет: 7 санын математикалык абстракция катары гана эмес, метафизикалык символ катары изилдөө, анын терең табиятын ачуу, онтологиялык чен-өлчөмгө ээ болуу жолдорун түшүнүү – башкача айтканда, аң-сезимде гана эмес, болмуштун өзүндө кандайча “болушу” мүмкүн?

Биз сандар философиясынан символикага, байыркы мектептерден заманбап теорияларга, логикадан мифке карай жылып отуруп, мына бул суроолорго жооп беребиз: 7 санынын далдоосунда эмне турат жана ал эмне үчүн акыл менен рухка мынчалык жагымдуу?

2. Сандын онтологиясы: философиялык ыкмалар

Сан философиялык көз караштан караганда, күнүмдүк турмушта колдонулган эсептөө куралы же символу катары гана каралбайт. Анын онтологиялык статусу – математика философиясындагы эң байыркы жана татаал суроолордун бири. Биздин ой жүгүртүүбүздөн, тилибизден, белги системаларынан тышкары – сан өзүнөн-өзү барбы? Же ал тажрыйбаны жана логикалык ой жүгүртүүнү уюштуруу үчүн зарыл болгон адам абстракциясынын жөн гана продуктусубу? Бул дилемма философторду миңдеген жылдар бою Платон менен Аристотелден баштап, азыркы илим философиясына чейин эки анжы кылып бөлүп келген. Платон дүйнөнү сезимдик реалдуулукка жана түбөлүктүү, өзгөрүлгүс идеялар дүйнөсүнө (Эйдос) бөлүп, сандар экинчи чөйрөгө таандык деп ырастаган. Алар тажрыйбадан алынган эмес жана адам акылына көз карандысыз болгон идеалдуу бирдик. Ал эч бир эмпирикалык кубулуштар менен жоюлбаган математикалык чындык өңдүү түбөлүктүү, өзгөрүлгүс жана кемтиксиз.

7 саны эйдос сыяктуу – реалдуулуктан тышкары тартиптин архетибинин бир түрү, ички гармониянын жана толуктуктун символу, ал акыл менен гана түшүнүлөт, а бирок ал жаратылбайт жана өзгөрүлбөйт.

Аристотель, тескерисинче, нерселерден тышкары сандардын болушуна жол берген эмес. Ал үчүн сан – абстракция актысынын натыйжасы: санды сапаттардан жана конкреттүү объектилердин жеке касиеттеринен ой жүгүртүп ажыратуу. 7 “өзүнөн өзү” бар боло албайт; ал адамдын аң-сезиминде көптүктүн жалпы сандык касиетин белгилегенде пайда болот, маселен, жети алма, жети жылдыз же жети нотанын жалпылыгы бар. Бул жалпылык онтологиялык көз карандысыздыкка ээ эмес, ал ой жүгүртүү актысында гана

жашайт. Демек, аристотелдик мааниде 7 саны – абсолюттук маңыз эмес, нерселердин ортосундагы байланышты билдирген, бирок өзгөчө бар болушка ээ болбогон болмуштун экинчи мүнөздөмөсү. Математиканын заманбап философиясы сандын жаңы чечмелөөлөрүн сунуштады жана алардын ар бири байыркы онтологиялык талаш-тартыштарды өз алдынча улантып, өзгөртүп келет. Фреге жана Рассел сыяктуу ойчулдар сунуштаган логицизмдин негизинде, математиканы логикага ыктап белгилүү логикалык конструкциялар катары аныктоого болот. Логицизмде 7 саны – бул болжол менен айтканда, бардык жети элементтик көптүктөрдүн жыйындысы, башкача айтканда – класс жана эквиваленттүүлүк түшүнүгүнүн келип чыккан логикалык структура. Бул Платон сымал идеялар дүйнөсү аркылуу эмес, расмий логикалык аныктамалар аркылуу сандарды объективдештирүү аракетин. Интуитивизм, тескерисинче, сандар адамдын аң-сезимине көз карандысыз түрдө бар боло албайт деп ырастайт. Л. Э. Брауэрдин жана аны жолдоочулардын пикири боюнча, сан – акыл-эсте жаралуу акты: эсептөөнүн ар бир кадамы – бул акт жана сан ошол актылардын натыйжасы. Жети саны ушундай өңүттө – даяр берилген нерсе эмес, тышкы дүйнөнүн ачылышы эмес; курулуштун ички, этап-этаптуу натыйжасы. Ал аң-сезимде, ой жүгүртүүнүн интуитивдик убактылуулугунда жашайт. Бул жерде сан субъективдүү убакыттан, ой жүгүртүүнүн ырааттуулугун “куруудан” жана бирин экинчисинен айырмалоодон ажырагыс. Формализм болсо, Д.Хилбертте радикалдуу бурулуш жасайт: сан формалдуу системанын элементи катары каралат. Ал кемтиксиз идеалдуу жашоону да, интуитивдик тажрыйбаны да талап кылбайт, а бирок “7” белгиси белгилер тутумунда белгилүү эрежелер боюнча иштегендиги үчүн бар. Бул контекстте, 7 саны эч кандай онтологиялык негизге кайрылбастан, тек гана тилдин элементи болуп саналат. Эң негизгиси, ал урунган система ырааттуу болушу зарыл. Ошентип, сан болуу маселеси жөн гана абстрактуу философиялык талаш эмес. Ал ойдун, тилдин жана реалдуулуктун катышы жөнүндө терең түшүнүктөрдү

ачып берет. Сандар өзүнөн-өзү барбы? Же алар адамдын аң-сезиминин жана тилинин түзүмдөрүнүн чагылышыбы? Бул суроонун жообу негизинен адамдын аң-сезиминин жана тилинин түзүмдөрүнүн чагылышыбы? Бул суроонун жообу, негизинен, чындыкты ачкан жана аны жараткан жан катары – адамдын өзү тууралуу түшүнүктү аныктайт. 7 саны – бул бир карганда жупуну көрүнгөн символ, ал метафизикалык кубаттын баарын өзүнө камтыйт: маселен, түбөлүктүн платондук шооласынан тартып, белгинин формалисттик шарттуулугуна чейин.

3. 7 санынын символикасы жана ыйыктыгы

7 саны адамзатты санак куралы катары гана эмес, болмушка жана маданияттын символикалык түзүлүштөрүнө жазылган сырдуу белги катары да коштоп келет. Ал тек гана өлчөө же логикалык эсеп талап кылынган жерде эмес, адам бүтүндүктү – рационалдуулук ыйыктык менен байланышта болгон толуктукту жаңы деңгээлге өтүүнү аңдаган жерде пайда болот. Сакралдык системаларда 7 саны механиканын мыйзамдары эмес, ритмдер, архетиптер жана мифологиялык ой жүгүртүүнүн терең түзүмдөрү колдонулган космостук ырааттын көрүнүшү болуп калат. Буга чейин эң алгачкы маданияттарда 7 саны сыйкурдуу, бөтөнчө жана жашыруун күчкө ээ сан катары кабыл алынган. Эмне үчүн 7? Балким, ал Жер менен Көктү бириктиргендиги үчүндүр: 3 (салт боюнча Көктүн, рухтун, үчилтиктин символу) жана 4 (Жердин символу, төгөрөктүн төрт бурчу, элементтер).

Жетүү – бул биригүү, синтез, асман чегинен тышкары – трансценденттүүлүккө жол ачат. Инжилдик символизм бул архетипти кеңири түшүнүүгө негизделген. Дүйнө пайда болгон жаратуунун алты күнү – бул жаратуу, ыраат, чектөө процесси. Ал эми жетинчи күн жөн гана дем алыш эмес, токтоолуктун, жымжырттыктын жана ал аркылуу Жаратуучу менен байланышуу болуп саналат. Бул ыйык катышуу моменти, андан ары жаратуунун кажети жок – баары жаратылган, тек гана бар болушу зарыл. Бул контекстте жети – бул ыйыктыктын дарбазасы, анда убакыт өзүнө имерилип, түбөлүктүүлүккө айланган. Аянда 7 саны апокалиптикалык дүйнөнүн структуралык

элементи катары кайталанышы бекеринен эмес: жети мөөр, жети периште, жети чөйчөк – бүткөн бир учурда, баары аяндын толуктугуна жакындоо, окуянын бүтүшү хроностон кайроско чыгуусу болуп саналат. Убакыттын сакралдык ритмин белгилеген сан: апта – календардын өзгөрүшүнө баш ийбеген универсалдуу убакыт структурасы. Айдын фазалары менен байланышкан айдан же Күндүн кыймылы менен аныкталган жылдан айырмаланып, апта – бул таза адамдык түзүлүш, бирок эмнегедир менен катышта, анан да мунун артында кокустук эмес, универсалдуу мифологиялык инстинкт турат. Бул тек гана адат, календарь гана эмес – бул жан да жашай турган ички убакыттын формасы, структурасы. Ислам космологиясында Жети асман дүйнөнүн астрономиялык моделинин катмарлары гана эмес, руханий жолдун тепкичтери. Кудайдын жакындык деңгээли. Куранда жана хадистерде Мухаммед пайгамбардын түнкү чыгуусунда (Мираж) жети асманды аралап, ар бир пайгамбарга жолугуп, аян алганы айтылат. Жети сфера өткөн бул кыймыл тазалануунун, сыноонун, Кудайга акырындык менен жакындоонун символу болуп калат. Бул жерде жети жол жана чыгуу саны, мында ар бир баскыч ички трансформацияны талап кылат.

Индуc жана буддисттердин салтында 7 саны дененин Чакра энергия борборлорунун системасында көрүнөт. Жашоо менен байланышкан төмөнкү чакрадан Абсолют менен байланышты символдоштурган жогорку таажыга чейин, адам болмуштун жети деңгээлинен басып өтөт. Бул руханий өсүү жолу, мында ар бир деңгээл – ички жарыктыкка карата ачыктыктын чеги болгон туюмдун белгилүү бир абалы. Бул жерде 7 саны жогорулоонун вертикалын гана эмес, адам табиятынын бүтүндүгүн да камтыйт; бул негизинен космостун үлгүсү.

Жети – бул уламыштардын, мифтердин, маданий эс тутумдун саны. Жети улак, Жети эргежээл, Жети баатыр, Жети сыноо – элдик уламыштарда 7 саны баяндоо структурасы, жеңүү жана кайтуу архетиби катары улам-улам кайталанат. Каарман жети дарбазадан өтүп, жети кыйынчылыкка туш болуп, циклден өтүп, бүтүндүгүн табат. Бул механикалык кайталануу эмес,

ал мифологиялык ой жүгүртүүнүн терең түзүмү: жети – бул сандан кийин жаңы сапатка кубулуп өтүү, күнүмдүк чектен чыгуу.

Жетинин символикасын онтологиялык бүтүндүктүн чагылышы катары да түшүнсө болот: ал циклдин толуктугун гана эмес; башталышы, ортосу жана аягы байланышта ички тең салмактуулукту да туюндурат. Жети – бул туюк спираль, анда өткөн, азыркы жана келечек мына ушул бир чекитке – акыйкаттын моментине келип түйүмдөлөт. Бул жагынан алганда, ал адамдын тагдырын эске салат: жол, анда ар бир фаза бүтүндүктүн контекстинде гана мааниге ээ болот, мында бүтүндүк тынчтыкта эмес, соңуна чейин өтүүчү жолдо табылат. Ошентип, 7 саны символ гана эмес, ал маданий дүйнөнүн маанисин, толуктугун, сакралдык уюмун билдирген коддун бир түрү. Ал рационалдык менен интуитивдик, көзгө көрүнгөн менен көрүнбөстүн ортосунда арачы катары милдет аткарат. Анын диндерде, мифтерде жана руханий иш аракеттерде бар болушу мына муну билдирет: адам кылымдар бою башаламан кубулуштардын аркасында жөн гана тартипти көргүсү келген эмес, бардык нерсе орунга жана убакытка ээ болгон – бирден жетиге чейин, баштапкыдан бүтүндүккө чейинки гармонияны, түзүмдү көргүсү келген.

4. Пифагор салты жана сандык мета-физика

Пифагор салтында сан эч убак абстрактуу эсеп бирдигине чейин кыскарган эмес – ал чындыктын маңызы, архетиби, реалдуулуктун түзүлүшү болгон. Пифагорчулар үчүн сандар жөн гана шарттуу белгилер эмес, онтологиялык принциптерди билдирген. Бардык нерсе сан жагынан бар – алар тартипке, пропорцияга жана гармонияга ылайык келет. Алар үчүн математика тек гана билимдин куралы эмес, болмуштун кеңири мыйзамченемдүүлүгүн ачыктап берүүчү ыйык илим болгон. Сандар дүйнөнүн негизин түзгөн, көзгө көрүнгөн кубулуштардан мурдараак келген жана ошол эле убакта алар – туюнткан нерсе катары болгон.

Бул контекстте 7 саны бөтөнчө орунду ээлейт. Ал бүтүндүктү, пропорциялуулукту жана карама-каршылыктардын ички

биримдигин билдирет. 7 саны эки сандан: 3 жана 4 төн турат, алар түзүлүшү жана символикасы жагынан карама-каршы келгендей туюлат. Үч – рухтун, асмандын саны, жогору карай кыймылды, ой жүгүртүүнүн үлгүсү катары триаданы, өнүгүү жана руханий түшүнүктү чагылдырган идеалдуу башталыш. Төрт, тескерисинче, жерди, конкреттүүлүктү, туруктуулукту билдирет: төрт элемент, төрт негизги чекит, төрт мезгил. Бул эки сандын тогошуусу жети санын жаратат – руханий жана материалдык, Көк менен Жердин, абстрактуунун жана конкреттүүнүн биригүүсүнүн саны. Бул тек гана арифметикалык сумма эмес, карама-каршылыктар бирдиктүү бүтүндөй чөйрөдө өз ордун тапкан гармоникалык кошулманын терең синтези. Ошентип, пифагордук сандык метафизика, космостун принциби катары сан жөнүндө окуу пайда болот, мында ар бир сан болмуштун түзүлүшүнүн көрүнүшү жана алардын айкалышы космостук мыйзамдын ритмдери. Пифагорчулар “бардык нерсе сан” деп ишенишкен жана бул ишеним жөн эле метафора эмес, гармонияда, сфералардын музыкасында, планеталардын кыймыл үлгүлөрүндө жана табигый формаларда чагылдырылган дүйнөнүн логосун чагылдыруу аракети болгон. Алар үчүн сандар – тышкы абстракциялар эмес, дүйнө “өзүн өзү” жайгаштырган ырааттын терең принциптери. Бул жагынан алганда, жети жөн эле сан эмес, дүйнө хаос эмес, ыраат катары көрүнгөн айрыкча модус. Ал сандык ритмдердежанакатыштарда чагылдырылган космостук гармонияны билдирет. Дүйнөнүн пифагордук картинасында сандар чындыкка карата нерсе эмес, тартип катары көрүнгөн өзгөчө модус. Ал сандык ритмдерде жана катыштарда чагылдырылган космостук гармонияны билдирет. Дүйнөнүн пифагордук картинасында сандар чындыкка карата тышкы нерсе эмес, атүгүл маңызы болгон. Пифагор жана анын жолдоочулары сандар – тартиптин негиздери, терең логостор, алар аркылуу дүйнө өзүн уюштурат деп билишкен. Бул контекстте жети ритмдин жана циклдин архетиби. Ал убакытты сызыктуу агым катары эмес, баары кайтып келүүчү айлампа катарында, бирок мурунку тажрыйбаларга каныккан башка деңгээлде кайтуучу өңүттө көрүүгө жардам берет. Аптанын жети күнү –

бул терең циклдүүлүктүн сырткы көрүнүшү, болмуштун өзүнө сиңген космогоникалык жаңырыктын ритми.

Пифагоризмден келип чыккан эзотерикалык салтта жети саны көбүнесе руханий жогорулоонун тепкичтери менен байланышкан. Ал Жерден Көккө, тыгыздыктан тунуктукка, тышкы билимден ички таанып билүүгө чейинки кыймылды билдирет. Жети этап – бул инициациянын жети этабы, жанды жети жолу тазалоо гана эмес, ошондой эле болмуштун жогорку чөйрөлөрүнө көтөрүлүү мүмкүнчүлүгү. Жана андан да маанилүүсү, жети рух жогорку деңгээлге жеткенде, аны маани менен толуктоо үчүн төмөнкү деңгээлге кайтып келүү санын туюндурат. Ошентип, жети саны билимдин топтому катары эмес, көп түрдүүлүктө биримдикти кармап туруу, бүлүнтпөй айырмалоо, эритпей бириктирүү жөндөмү катары акылмандыктын санына айланат.

Жети жашыруун сан катары ачыктоо аракети талап кылат. Табиятта жети сырдуу симметрияларда көрүнөт: асан-үсөндүн түзүлүшүндө (жети түс), музыкалык өлчөмдө (жети негизги нота), байыркы убакта белгилүү болгон жети планетанын символикасында. Бул кубулуштар тек гана байкалган фактылар эмес, булар микро жана макрокосмостун терең байланышын көрсөткөн белгилер. Пифагор метафизикасынын борбордук идеяларынын бири ушундайча пайда болот: чоң жана кичине нерселердин бардыгы бирдей сандык мыйзамдар боюнча жайгаштырылган жана 7 саны бул пропорционалдуулукту түшүнүүдө маанилүү ачкыч болуп саналат. Бирок жети ирет принциби гана эмес, ал жашыруун сырды да сактайт. Алтылык (толуктук, бүтүндүк, симметрия) менен сегиздин (чексиздик, жаңы башталыш) ортосунда жайгашкан сан болгондуктан, жети чектүү жана потенциалдуу чексиздин ортосундагы тең салмактуулукту сактайт. Бул дүйнөлөр ортосундагы терезе өңдүү, ал аркылуу тажрыйбаны ашып түшкөн, бирок аны жокко чыгарбаган нерселерди көрө аласыз. Бул жагынан алганда, жети өлчөм, чек ара жана өткөөл санына айланат. Ал “босого” болуп, ал аркылуу бир абалдан экинчи абалга, билимден даанышмандыкка өтүү жүргүзүлөт.

5. Жыйынтык

7 саны тек гана абстракция эмес, ал ой жүгүртүүнүн жана маданияттын терең түзүмдөрүн айкындоонун ачкычы. Анын мааниси математикалык символикадан алда канча ашып, искусство менен музыкадан психологияга жана философияга чейин адам турмушунун түрдүү чөйрөлөрүн байланыштырган кубаттуу маданий жана философиялык символго айланат. Түрдүү маданияттарда жана салттарда 7 саны гармонияны, бүтүндүктү жана ыраатты туюндуруп, реалдуулуктан жана табияттан сырткары дүйнөнүн, көзгө көрүнгөн менен көрүнбөстүн ортосундагы катыш болуп саналат. Онтология контекстиндеги 7 саны – абстракция чындыкка туура келген жана сандык символизм дүйнөнү кабылдоого таасир этип, когнитивдик жана маданий курулуштарды түзүүгө өбөлгө түзгөн чекитти туюндурат.

Демек, 7 санынын онтологиясы – бул маанилердин онтологиясы, анда санды түшүнүү процесси өзү дүйнө жөнүндө философиялык ой жүгүртүүдөн тартып, күнүмдүк жашоодогу практикалык көрүнүштөргө чейин ар кандай контекстте анын маанисин ачып берет. Бул онтологияда 7 жөн гана сандык объект эмес, абстрактуу теорияларды жана реалдуу тажрыйбаларды бириктирген адам турмушунун бардык чөйрөлөрүн камтыган символ болуп калат. Бул сан бүтүндүктүн символу катары кызмат кылат, бирок ар кандай маданияттардын, мифтердин, идеялардын жана практикалардын ортосунда байланыш

түзүп, түшүнүү үчүн жаңы горизонтторду ачат.

Сандар дүйнө менен эриш-аркак жаралабы же ой жүгүртүү менен бирге болобу деген суроо философиялык жана көп маанилүүлүк бойдон калууда. Бир жагынан алганда, сандар абстракция катары дүйнөнүн табиятында кандайдыр бир жол менен бар болушу мүмкүн, маселен, убакыттын циклдүүлүгү же үндөрдүн гармониясы анын структураларында жана үлгүлөрүндө. Экинчи жагынан, сандарды, анын ичинде 7 санын, курчап турган дүйнөнү иреттөө жана түшүнүү каражаты катары адамдын аң-сезими жаратышы мүмкүн. Демек, сандардын келип чыгышы тууралуу суроо – бул дүйнө менен ой жүгүртүүнүн ортосундагы терең карым-катыш, биздин чындыкты кабылдообуз сандар жана символдор катары кабылдаган түзүмдөрдү кантип жаратары тууралуу сурамжылоо болуп саналат. Бул суроонун жообу философия жаатында болушу мүмкүн, анда сандарды логикалык жана математикалык объектилер гана эмес, терең маданий, метафизикалык жана онтологиялык мааниге ээ элементтер катары катары түшүнүү маанилүү бойдон калууда.

7 саны – бул дүйнөдөгү маанилерди ачууга, гармонияны жана бүтүндүктү кабыл алууну мүмкүн кылган сандык абстракцияларды реалдуулук менен байланыштырган көпүрө. Жана бул анын онтологиялык мааниси, сандык мүнөзү менен кемибейт, бирок адам тажрыйбасынын жана ой жүгүртүүсүнүн бардык татаалдыгын камтыйт.

Адабияттар:

1. Аристотель. Никомахова этика. — М.: Мысль, 1983.
2. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто. — СПб.: Лань, 2001.
3. Хайдеггер М. Время и бытие. — М.: Республика, 1993.
4. Ясперс К. Смысл и назначение истории. — М.: Республика, 1994.
5. Гераклит. Фрагменты. // Античная философия: Тексты и комментарии. — М.: Академический проект, 2007.
6. Мамардашвили М. Классический и неклассический идеалы рациональности. — М.: Логос, 1996.